

Antoni Defez

Assumptes pendents

Set qüestions filosòfiques d'avui

PREMI D'ASSAIG «CÀTEDRA BLASCO»

PUV

Assumptes pendants

Assaig 28

Assumptes pendants

Set qüestions filosòfiques d'avui

Antoni Defez

Universitat de València

Aquesta obra fou guanyadora del primer Premi d'Assaig «Càtedra Blasco», atorgat per la Càtedra de Filosofia i Ciutadania Josep Lluís Blasco de la Universitat de València, amb un jurat integrat per Cèlia Amorós, Tobies Grimaltos, Ramon Lapiedra, Joan Francesc Mira i Josep Maria Terricabras.

© Antoni Defez

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2011

Publicacions de la Universitat de València

Arts Gràfiques, 13 - 46010 València

Il·lustració de la coberta: François Clouet, *Dama en el bany* (fragment), c. 1570.

Disseny de la col·lecció: Inmaculada Mesa

Maquetació: JPM Ediciones

ISBN: 978-84-370-8065-9

Dipòsit legal: V-1446-2011

Impressió: Guada Impressors, S.L.

L'home és un animal que es busca.

Josep Palau i Fabre

Índex

Prefaci	11
I. El compromís del filòsof.....	17
II. Contra allò sagrat.....	35
III. El suïcidi, l'eutanàsia i la pena de la mort.....	51
IV. La pena de mort.....	65
V. Dels drets dels animals.....	75
VI. Sobre les persones i la seva identitat.....	93
VII. Sexualitat i adopció.....	109
Bibliografia	123

Prefaci

Els humans són organismes biològics –animals– socialitzats. Ni ànimes empresonades en un cos, ni ments encarnades; tampoc merament un cervell a dintre d'una closca òssia, ni mecanismes que es relacionin amb el seu entorn només mitjançant estímuls i respostes. No, els humans són éssers naturals expressius, intencionals, simbòlics, creatius i rituals que han creat llenguatges, ciència, realitats intensionals, universos de sentit –móns. I el que seria més important: hi viuen a dintre. Per aquest motiu, a més, podríem afegir que els humans són també éssers situats, éssers que pertanyen a grups, comunitats, paisatges, tradicions, etc., tot i que ha arribat a estar al seu abast la capacitat de distanciar-se de les seves ubicacions i pertinences primeres, i abraçar així horitzons de sentit més amplis.

En altres paraules: els humans són aquests homínids que a partir de la seva evolució natural –l'anomenat procés d'humanització– han anat humanitzant-se a si mateixos, de vegades conscientment però molt sovint inconscientment, al llarg de la seva evolució social, cultural i tecnològica. I no ho haurien fet a través d'un simple recobriment cultural de les seves conductes naturals inicials: la cultura no és un vernís de la natura, ni un vestit que la cobreixi i l'oculti. No, natura i cultura es relacionen, si més no pel que fa als seus estrats més profunds, d'una manera diferent: el llenguatge, la cultura, els universos de sentit han crescut a partir de les conductes naturals dels humans, i ho han fet d'una manera que ara, en ocasions, pot resultar impossible de destriar, impossible de dir què és cultura i què natura. I és que el llenguatge, la cultura, els universos de sentit –repetim–ho: si més no en les capes geològiques més bàsiques

del procés de la humanització— haurien crescut entrellaçant-se, imbricant-se amb les conductes naturals dels humans; i de vegades, és clar, substituïnt-les, o perllongant-les i amplificant-les; o fent-les cada cop més sofisticades, més complexes.

No existia, per tant, una essència atemporal i prèvia de l'ésser humà —quelcom a l'espera de ser desplegat i realitzat amb el temps—, sinó que allò que fa humans els humans és inseparable de la seva història natural i cultural, perquè n'és el resultat. Sí, però un resultat per força inacabat, perquè el procés d'humanització és un procés obert, inesgotable i, freqüentment, contradictori. És més, aquesta humanització de l'espècie humana ni tenia per què haver estat en tots els aspectes com, de fet, s'ha produït, ni tampoc tenien per què haver-hi esdevingut els aspectes suposadament millors. Som, hem arribat a ser, contingentment els qui som; i, a més, no està garantit que tot el que som hagi de ser beneficiós per tal de continuar sent, per tal de seguir arribant a ser, per tal de seguir humanitzant-nos.

En efecte, en l'evolució històrica i cultural dels humans no podem trobar res semblant a un mecanisme de selecció natural —heus aquí una diferència important entre hominització i humanització. I és que per dos motius el procés d'humanització dels humans gaudeix d'una certa autonomia respecte de la seva realitat natural. D'una banda, hom podria dir que el tipus d'animal que som —la nostra història natural— permetia una certa diversitat de resultats: la nostra naturalesa determina però alhora infradetermina el tipus d'éssers humans que podem arribar a ser —no tot era possible, però hi havia més d'una possibilitat. D'una altra banda, el fet que la nostra evolució històrica, social i cultural sigui inseparable dels universos de sentit, de les realitats intensionals —els móns— que els humans hem anat creant determinats, però ensems infradeterminats, a partir de la nostra naturalesa.

I el resultat de tot plegat seria que la conducta humana, ni individualment ni col·lectiva, pot ser explicada exhausti-

vament o completament en termes causals, malgrat que les explicacions causals hi puguin ser rellevants i il·luminadores. Per tractar els assumptes humans és imprescindible apel·lar a les creences, les intencions, els desigs, les aspiracions, els símbols, les ideologies, les identificacions —és a dir, els universos de sentit— a dintre dels quals transcorre l'existència humana. (Potser, i diguem-ho de passada, és aquesta la raó per la qual les anomenades ciències humanes són incapaces de constituir-se en un tipus de coneixement semblant al de les anomenades ciències dures.)

Però, encara més, ni tan sols el procés d'humanització dels humans tenia per què ser —i és clar, no ho ha estat— un tot homogeni i coherent. I no sols perquè, de fet, existeixin tradicions diferents o universos de sentit diversos, sinó perquè fins i tot a l'interior d'una mateixa tradició o d'un mateix univers de sentit trobem tant problemes sense resoldre o contradiccions, com tendències oposades que pugnen entre si. I aquesta falta d'unanimitat i de tancament del procés d'humanització és el que explicaria, i ha fet necessària, l'existència d'activitats reflexives a través de les quals els humans analitzen, revisen i potser milloren les seves maneres d'entendre el món i de comprendre's a si mateixos. Al món occidental tradicionalment hom ha anomenat «filosofia» aquest conjunt d'activitats intel·lectuals d'aclariment conceptual i, tot i que amb els segles ha variat força la manera d'entendre-la, sembla que encara sigui avui una dedicació imprescindible per al nostre procés de fer-nos humans.

La necessitat de la filosofia, però, no vindria donada únicament per una necessitat de coherència teòrica —això podria ser merament un passatemp intel·lectual—, sinó també, i sobretot, per motivacions pràctiques, vitals. Saber com viure individualment i com viure amb els altres són elements substancials al procés de la nostra humanització. De vegades, saber triar l'opció adequada i, de vegades també, crear —inventar-nos— la nostra solució perquè cap de les alternatives

heretades no ens serveix, són moviments que podem esperar de la filosofia entesa com aquell conjunt d'activitats que persegueix la claredat i la resolució, si és possible, dels problemes que vitalment ens preocupen i que queden més enllà de l'estricta coneixement empíric.

I tot això, de vegades, pot presentar-se amb màxima urgència. Pensem que el fet que els humans siguem éssers expressius, intencionals, simbòlics, creatius, etc., en el fons pot significar moralment i políticament ben poca cosa. Que siguem, diguem-ne, uns artistes no vol dir res: els humans, recordem-ho, són els únics animals que són cruels i que assassinen; a més, ben sovint hem fet servir la nostra humanització no per suavitzar la crueltat, sinó precisament per fer-la més sofisticada i punyent. O sense ser tan tremendistes, tinguem present que no tots els humans tenen per què interpretar de la mateixa manera ni abraçar amb el mateix entusiasme aquest guany recent del nostre procés d'humanització que són els drets humans —els drets individuals, els drets socials, els drets col·lectius, etc.

En suma: sovint els assumptes humans són assumptes pendents, i aquí, com diem, la reflexió filosòfica es fa necessària. Assumptes pendents, com els que presentem tot seguit, els quals, tot i no ser, òbviament, tots els assumptes que els humans tenim pendents ni potser els més importants, en formen una petita mostra que pot servir, això sí, per il·luminar la manera com podríem fer-nos càrrec d'uns altres. Són els següents: el compromís cívic del filòsof, és a dir, el compromís cívic de qualsevol de nosaltres; l'abandó d'allò sagrat sense renunciar al misteri de l'existència del món; les experiències de la mort al voltant de situacions límit com la pena de mort, el suïcidi o l'eutanàsia, tot tenint present que la vida no és res sagrat; els drets dels animals com una extensió dels drets que els humans ens atorguem a nosaltres mateixos; la qüestió de la nostra identitat com a persones i, per últim, els problemes que generen les nostres identitats sexuals a l'hora de formar una família.

Són alguns problemes oberts –assumptes pendants– respecte dels quals podem veure com el procés de fer-nos humans, aquest procés de buscar-nos de què parlava Josep Palau i Fabre, depèn en bona mesura del que nosaltres mateixos arribem a pensar i decidir sobre les nostres vides, les úniques de què disposem. I aquí, un altre cop, malgrat que no tot seria possible, hi tenim més d'una possibilitat: la responsabilitat, per tant, serà nostra.

El compromís cívic del filòsof, és a dir, el compromís cívic de qualsevol de nosaltres; l'abandó d'allò sagrat sense renunciar al misteri de l'existència del món; les experiències de la mort al voltant de situacions límit com la pena de mort, el suïcidi o l'eutanàsia, tot tenint present que la vida no és quelcom sagrat; els drets dels animals com una extensió dels drets que els humans ens atorguem a nosaltres mateixos; la qüestió de la nostra identitat com a persones; els problemes que generen les identitats sexuals a l'hora de formar una família, són els «assumptes pendents», és a dir, els problemes oberts tractats en aquest llibre. La reflexió que susciten –que es pot entendre també com una invitació a abordar, amb el mateix esperit filosòfic, d'altres assumptes igualment pendents– apunta a una comprensió més pertinent de la condició humana, que destaca la responsabilitat individual, basada en el raonament informat, com a element clau, en la mesura que l'ésser humà s'enfronta a un ventall de possibilitats i ha de triar.

Antoni Defez (València, 1958) és doctor en Filosofia per la Universitat de València, on llegí en 1990 la seua tesi, dedicada al pensament de Wittgenstein. Ha estat professor a les Universitats d'Alacant i de València, i des de 1994 és professor titular de Filosofia de la Universitat de Girona. Ha publicat nombrosos articles en revistes com *Comprendre*, *Revista de Catalunya* o *L'Espill*, i és autor, entre altres, de les obres *Música i sentit. El cas Wittgenstein* (PUV, 2008) i *Realisme i nació, un assaig de filosofia impura* (Tres i Quatre, 2009), que fou Premi d'Assaig Joan Fuster. És així mateix autor de diversos poemaris, entre els quals destaquen *L'arc de la mirada*, *Els haikus de Ciutat Vella* i *Incert moviment*.

ISBN 978-84-370-8065-9

PUV PUBLICACIONS
UNIVERSITAT
D' VALÈNCIA